

Kazimierz Gajewski
Związek Polskich Artystów Fotografików
Bielsko-Biała

Projekt „NASZA SZTUKA – NASZA INTEGRACJA”

Project “OUR ART - OUR INTEGRATION”

Streszczenie

Projekt został zrealizowany przez Bielskie Stowarzyszenia Artystyczne Teatr Grodzki. Projekt powstał przy finansowym wsparciu ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007–2013.

Zmierzaniem projektu było wzajemne poznanie kultury sąsiadów i dzięki temu większe zrozumienie i współpraca ludzi żyjących po obu stronach granicy.

Owocem działań były dwa spektakle teatralne (polski oparty na tekstach kultury słowackiej i słowacki oparty na tekstach kultury polskiej), dwa happeningi teatralne stworzone i zagrane wspólnie przez uczestników obu grup warsztatowych, wystawa fotograficzna zawierająca 140 prac pod nazwą „*Polska w oczach Słowaków – Słowacja w oczach Polaków*” oraz imprezy integracyjne.

Działania projektu (warsztaty, spektakle, wystawy, spotkania integracyjne, happeningi) były prowadzone po obu stronach granicy w Bielsku-Białej i w Namestowie. Słowackim partnerem projektu była Spojená škola internátna w Namestove.

Słowa kluczowe: warsztaty artystyczne, fotografia, współpraca międzynarodowa, terapia zajęciowa, młodzież dysfunkcyjna

Projekt zaproponowany przez autora, został zrealizowany przez Bielskie Stowarzyszenia Artystyczne Teatr Grodzki. Projekt powstał przy finansowym wsparciu ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007–2013 i był koordynowany przez Euroregion Beskidy w Bielsku-Białej. Termin realizacji: lipiec 2013 – czerwiec 2014.

Zmierzaniem projektu było wzajemne poznanie kultury sąsiadów i dzięki temu większe zrozumienie i współpraca ludzi żyjących po obu stronach granicy. Chodziło o stworzenie warunków do wymiany kulturalnej oraz do wzajemnego poznania się ludzi poprzez działania artystyczne. Dzięki współpracy i wymianie doświadczeń nastąpił także wzrost kompetencji edukacyjnych nauczycieli oraz instruktorów prowadzących zajęcia artystyczne dla osób niepełnosprawnych. Najistotniejsze jest jednak to, że uczestnikami byli ludzie niepełnosprawni, zagrożeni wykluczeniem społecznym i niepełnosprawna młodzież. To właśnie ożywieniu ich potencjału tworzenia służył projekt. Były w nim realizowane warsztaty teatralne i warsztaty fotograficzne. Owocem działań były dwa spektakle teatralne (polski oparty na tekstach kultury słowackiej i słowacki oparty na tekstach kultury polskiej), dwa happeningi teatralne stworzone i zagrane wspólnie przez uczestników obu grup warsztatowych, wystawa fotograficzna realizująca założenie *Polska w oczach Słowaków – Słowacja w oczach Polaków* oraz imprezy integracyjne. Działania projektu (warsztaty, spektakle, wystawy, spotkania integracyjne, happeningi) były prowadzone po obu stronach granicy w Bielsku-Białej i w Namestovie. Partnerem projektu była Spojená škola internátna w Namestove na Słowacji. Szkołę w polskiej terminologii można określić jako szkołę specjalną. Uczniowie tej szkoły po zakończeniu edukacji na poziomie szkoły zawodowej lub przysposobienia do pracy w zawodzie pozbawieni są jakiegokolwiek moż-

liwości nie tylko finansowego wsparcia, ale nawet realizacji zawodowej w uzyskanym zawodzie. W Polsce są Zakłady Aktywizacji Zawodowej, Warsztaty Terapii Zawodowej czy Teatr Grodzki w Bielsku-Białej, które dają możliwość pracy lub spędzenia czasu, a nie bezsensownego tkwienia w domu. Dlatego też podjęliśmy działanie, aby tych ludzi dowartościować poprzez ich aktywność w dziedzinie kultury.

Projekt zmierzał też do upowszechnienia zdobyczy kulturowych i owoców działań artystycznych, tak by osiągnięcia Słowaków były znane Polakom, a osiągnięcia Polaków Słowakom. Kontakty między Bielskim Stowarzyszeniem Artystycznym Teatr Grodzki a Spojenou školou internátnou v Námestove w dziedzinie teatralnej i fotograficznej są efektem realizacji idei wymiany kulturalnej. Ze względu na grupę docelową projektu działania zaprogramowano tak, by służyły one rozwojowi kompetencji społecznych i rozwojowi poczucia własnej wartości. Waleńów bardzo tej grupie beneficjentów potrzebnych. Projekt umożliwił bezpośrednie spotkania i odwiedzenie oraz zwiedzenie miast po obu stronach granicy, udział w ciekawych wydarzeniach kulturalnych. Zwyczaje ludowe, stroje regionalne, obiekty zabytkowe, zanikające zawody i dokumentacja zdarzeń podczas realizacji projektu – to obszar działania fotografii.

Dwie grupy docelowe projektu po 10 osób na warsztatach teatralnych i 10 na warsztatach fotograficznych to przede wszystkim osoby niepełnosprawne, uczestnicy Warsztatu Terapii Zajęciowej, a także osoby marginalizowane społecznie. Po stronie słowackiej analogiczne grupy stanowili uczniowie szkoły w Namestowie obarczone różnymi dysfunkcjami. Do grupy docelowej projektu trzeba doliczyć także widzów, a przede wszystkim rodziców i krewnych, którzy zobaczyli wystawę i obejrzelili spektakle. Publiczność obecna na Beskidzkim Świątce Małych i Dużych, na której występowały grupy projektu i została zaprezentowana wystawa fotograficzna, z dużym uznaniem odniosła się do dokonań obu grup warsztatowych. Cała impreza nosiła tytuł „TEATR I SZTUKA POGRANICZA”. Publiczność na Beskidzkim Świątce Małych i Dużych, na której występowały grupy projektu wynosiła w ciągu ostatnich lat około 500 osób. Była ona wystawiona także w Regionalnym Ośrodku Kultury w Bielsku-

-Białej. Na Słowacji grupy występowały w Namestowie, a wystawa była zaprezentowana w Szkole w Namestowie, Oravskiej Polhorze i innych ośrodkach kultury na terenie Słowacji.

Ze względu na grupę docelową projektu przeprowadzone warsztaty pozwoliły także na rozwój bardzo w niej potrzebnych kompetencji społecznych, rozwój poczucia własnej wartości, a także umożliwiły bezpośrednie spotkania i odwiedzenie oraz zwiedzenie miast po obu stronach granicy. Osoby z grup zagrożonych marginalizacją na ogół nie mają takich możliwości.

Cele bezpośrednie:

1. Rozwój współpracy w zakresie teatru amatorskiego poprzez działania warsztatowe i występy (premieri przygotowanych w ich ramach spektakli) po obu stronach granicy oraz happeningów teatralnych stworzonych wspólnie przez uczestników warsztatów obu grup w Bielsku-Białej i Namestowie. Dzięki oparciu polskich spektakli na literaturze i kulturze słowackiej i odwrotnie – słowackich na literaturze i kulturze polskiej nastąpiło upowszechnienie znajomości kultury sąsiadów wśród aktorów i widzów. Spektakl realizowany przez grupę polską *Raduz i Ludmiła* oparty na motywach tekstu Pavola Dobšínskego, adaptacja Jan Chmiel, a grupa słowacka pokazała przedstawienie *Historyja o zbójniku Klimczoku* na motywach tekstu Marii Ciešlickiej *Legenda o zbójniku Klimczoku*, adaptacja Brigita Vrábel'ová i Jan Chmiel. Te kontakty na pewno ożywią działania teatralne po obu stronach granicy. Rozwój wzajemnego poznania się ludzi poprzez wspólną pracę i imprezy integracyjne.

2. Rozwój współpracy w zakresie fotografii – warsztaty i wystawy po obu stronach granicy (Bielsko-Biała, Namestov). Stworzenie i upowszechnienie wielowymiarowego obrazu Polski i Słowacji ujmującego podobieństwa i różnice w obszarze kultury, folkloru, architektury, przyrody oraz życia codziennego. Rozwój wzajemnego poznania się ludzi poprzez wspólną pracę i imprezy integracyjne. Efektem była wystawa fotograficzna *Polska w oczach Słowaków – Słowacja w oczach Polaków*, kurator wystawy Kazimierz Gajewski.

3. Stworzenie podstrony internetowej (w języku polskim i słowac-

kim), która zawiera materiały zebrane w czasie warsztatów, występów i wystaw. Zamieszczone materiały dają obraz powstawania dzieł i przebiegu współpracy. Zapewni ona upowszechnienie wiedzy o życiu, kulturze i kontaktach obu społeczności. Upowszechnienie znajomości dóbr kulturowych sąsiadów i ich walorów poprzez wydawnictwo.

Projekt ma służyć rozwojowi życia teatralnego i szerzej artystycznego po obu stronach granicy, w treściach działania te zostały oparte na dorobku kulturowym partnerów. Dzięki temu nastąpiło głębsze poznanie i wzajemne zrozumienie ludzi żyjących po obu stronach granicy. Poza tym projekt wpłynął na rozwój kreatywności, wiary w siebie i podniesienie poziomu kompetencji społecznych młodych osób borykających się z niepełnosprawnością. Dzięki publicznym prezentacjom stworzonych w ramach działań warsztatowych spektakli i wystawy fotograficznej lokalne społeczności zapoznały się w atrakcyjnej formie z życiem i kulturą sąsiadów, a młodzi twórcy wyszli z cienia. Mogli zaistnieć w społecznościach lokalnych i za granicą jako twórcy, ludzie przydatni i wartościowi. Ważne jest także, że zostały zbudowane kontakty między dwoma instytucjami: Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki i Spojená škola internátna v Námestove. Pozwoliło to na przepływ i wymianę odmiennych metod pracy z młodzieżą, doprowadzając do wzbogacenia warsztatu pracy nauczycieli i instruktorów. Wykorzystanie potencjału osób niepełnosprawnych jest problemem po obu stronach granicy. Brakuje imprez i działań promujących działania tej grupy osób. Niewiele jest form kontaktów i wymiany doświadczeń ludzi prowadzących działania dla nich. Mało jest form innych niż szkolna edukacja. Dotyczy to całego regionu pogranicza.

Problemem pogranicza jest właśnie mała liczba kontaktów kulturalnych, brak wspólnych imprez, wymiany doświadczeń. Szczególnie jest to widoczne w przypadku osób niepełnosprawnych i grup marginalizowanych.

Wskazuje na to ilość festiwali, przeglądów czy konkursów organizowanych dla tej grupy ludzi. Podobnie wygląda sytuacja w zakresie imprez

pozwalających zaprezentować się amatorskim twórcom polskim i słowackim na jednej scenie czy jednej wystawie. Wydaje się, że bezpośrednia wymiana kulturalna amatorskich twórców, niosących przecież w swych dziełach wartości artystyczne, jest niedoceniana. Nie można budować nowoczesnego zintegrowanego społeczeństwa opierając się jedynie na twórcach profesjonalistach, kontakt bowiem z ich dorobkiem ma zawsze bierną formę, jesteśmy jedynie widzami, czytelnikami bądź słuchaczami. Amatorski ruch artystyczny, rzetelnie organizowany i wspomagany działaniami instruktorów, wychowuje ludzi aktywnych i twórczych kulturowo. A ich dzieła wnoszą ożywienie i aktywizują otoczenie. Ma to duże znaczenie społeczne. Projekt poprzez rozwój amatorskich działań artystycznych miał na celu zbliżenie ludzi mieszkających po obu stronach granicy. To właśnie poznając sztukę i poprzez sztukę ma nastąpić rozwój wzajemnego zrozumienia i zbudowanie ludzkich relacji. Dotyczy to przede wszystkim osób, które będą twórcami, jednak w pewnej mierze także widzów. Oni także zetkną się z sąsiadami poprzez sztukę. Trzeba dodać, że BSA Teatr Grodzki od lat prowadzi amatorskie grupy teatralne i jednocześnie działania edukacyjne wykorzystujące techniki teatralne. Amatorski ruch teatralny jest także obecny na Słowacji. Dzięki połączeniu tych żywiołów dokona się wykorzystanie istniejącego potencjału w obszarze budowy i rozwoju wymiany kulturalnej. Projekt pozwoli na wypełnienie istniejącej luki w przestrzeni współpracy i wymiany dorobku twórczości amatorskiej.

Długofalowym efektem projektu będzie ożywienie zainteresowania kulturą i dorobkiem sąsiadów, dostarczy on bowiem informacji w artystycznej, wpływającej na emocje i zaangażowanie formie. Nawiązane kontakty pozwoliły na kontynuację współpracy. Wymiana kulturowa pozwoli na ograniczenie uprzedzeń i animozji, a rozwinięty rozwój nowych przyjaźni i przyczyni się do „zacierania granic”. Ważne jest także, że działania teatralne i spektakle zostały udokumentowane i są dostępne po zakończeniu działań projektu. Wspólnie stworzone przedstawienia będą mogły być prezentowane publiczności przy innych niż projektowe oka-

zjach. W jeszcze większej mierze dotyczyć to będzie stworzonej razem wystawy fotograficznej. Wymiana doświadczeń, która nastąpiła w trakcie wspólnej pracy grup w Namestowie i Bielsku-Białej, także wzbogaciła warsztat pracy nauczycieli i instruktorów.

Wpływ transgraniczny

- realizacja projektu przyniesie korzyści odczuwane po obu stronach granicy,
- przyczyni się do znoszenia barier w kontaktach społeczności przygranicznych i wpłynie na integrację społeczności regionów objętych programem,
- stworzy podstawy współpracy transgranicznej poprzez ułatwienia lepszego kontaktu pomiędzy społecznościami lokalnymi (np. przełamywanie barier językowych, mentalnych, informowanie o sąsiadach),
- stworzy trwałe struktury współpracy z partnerem po drugiej stronie granicy,
- poszerzy wiedzę o kulturze i zwyczajach po obu stronach granicy a także pozwoli ludziom sprawnym inaczej zaistnieć w społeczeństwach obu krajów,
- zmieni świadomość społeczeństw obu krajów, przekona że ludzie sprawni inaczej są także pełnowartościowymi obywatelami i nie będą marginalizowani,
- zwiększy samoświadomość osób niepełnosprawnych, że oni także (a może bardziej) są w stanie tworzyć kulturę ponadnarodową bez barier językowych i obyczajowych,
- spowoduje wzrost poczucia pewności siebie u ludzi niepełnosprawnych po obu stronach granicy.
- dzięki działaniom projektu kolejne pokolenia po obu stronach granicy będą miały mniejsze problemy do rozwiązania jeśli chodzi o grupy marginalizowane społecznie czyli spójność społeczną. Projekt podnosi jakość życia osób marginalizowanych.

Realizacja projektu

Warsztaty fotograficzne obejmowały 192 godziny zajęć w obu grupach: polskiej – 24 warsztaty i słowackiej – 24 warsztaty co dwa tygodnie. Uczestnikami warsztatów ze strony polskiej była młodzież społecznie nieakceptowana oraz niepełnosprawne osoby dorosłe w wieku 20 - 35 lat. Po stronie słowackiej uczestnikami warsztatów byli uczniowie szkoły specjalnej w Namestowie. Zadaniem warsztatów było wprowadzenie w świat fotografii, nauka posługiwania się aparatem fotograficznym, a przede wszystkim nauka patrzenia i umiejętności wyboru odpowiedniego kadru do zdjęcia. Zwyczaje ludowe, stroje regionalne, obiekty zabytkowe, zanikające zawody i dokumentacja zdarzeń podczas realizacji projektu – to obszar działania fotografii.

Podczas zajęć warsztatowych uczestnicy fotografowali swoje miasta i okolice, a także pokazywali zdjęcia zrobione poza zajęciami. Podczas realizacji projektu odbyły się też 4 dwudniowe spotkania integracyjne: 2 w Bielsku-Białej i 2 w Namestowie. Ponieważ szkoła posiada internat, nie było problemów z noclegami i wyżywieniem. Podczas naszych pobytów na Słowacji fotografowaliśmy nie tylko Namestowo, ale także okolice Oravskej Prehrady (zapory na rzece Orawa). Teatr Grodzki posiada własny ośrodek szkoleniowy w Lalikach koło Zwardonia, więc słowaccy uczestnicy warsztatów fotografowali nie tylko Bielsko-Białą, ale także okolicę i miasto Żywiec. Była to doskonała okazja do zapoznania się uczestników pomiędzy sobą, ale także próby porozumienia się po polsku i po słowacku.

Uczestnicy warsztatów fotografowali różnymi aparatami: amatorskimi kompaktami ale także telefonami komórkowymi. Z uwagi na niepełnosprawność rodzice młodzieży biorącej udział w warsztatach niechętnie dawali uczestnikom warsztatów aparaty do ręki. Nie miało to większego znaczenia, bo chodziło o nauczanie patrzenia i własnego odbioru świata.

Kilkakrotnie zajęcia odbywały się równolegle z zajęciami teatralnymi i podczas zajęć dokumentowana była praca tej grupy – zarówno po stronie polskiej jak i słowackiej.

Efektem pracy warsztatów fotograficznych było stworzenie jednej wspólnej wystawy fotograficznej. Zawierała ona zdjęcia grupy słowac-

kiej pokazującej Słowację i Polskę oraz zdjęcia grupy polskiej pokazującej Polskę i Słowację. Na wystawę przekazanych zostało ponad 2000 zdjęć, a na wystawę planowanych było 100 – po 5 od każdego uczestnika. Jak z tego widać uczestnicy bardzo zaangażowali się w fotografowanie. W wyniku bardzo dużych cięć na wystawie ostatecznie znalazło się 140 prac. O efektach warsztatów fotograficznych może świadczyć fakt, że w Namestowie wystawa miała być prezentowana kilka dni, a trwała prawie miesiąc, bo rodzice uczestników chcieli rodzinie i sąsiadom pokazać jak ich dzieci rejestrują to, co zobaczą.

Zwieńczeniem pracy warsztatów teatralnych był występ obu grup (dwa spektakle) w Bielsku-Białej (Święto Małych i Dużych), prezentacja wystawy oraz happening teatralny stworzony przez obie grupy – polską i słowacką. W happeningu brali także udział uczestnicy warsztatów fotograficznych. W Namestowie występy i wystawa odbyły się w podobny sposób.

Wnioski:

Jest bardzo duże zainteresowanie integracją społeczną osób niepełnosprawnych i nieakceptowanych społecznie.

W tych osobach jest duży potencjał kulturowy i potrzeba własnej wypowiedzi.

Niepełnosprawność może przeszkadzać, ale nie wyklucza możliwości pracy i współpracy z osobami sprawnymi fizycznie i intelektualnie. Pytanie nasuwa się jedno: co to jest niepełnosprawność i jak ją zmierzyć?

Organizowanie dla tej grupy społecznej konkursów i wystaw na wzór Biennale Sztuki Naiwnej i Art. Brut Pogranicza Polsko-Słowackiego im. Edwarda Sutora w Nowym Targu lub włączenie fotografii do tego konkursu.

Summary

This project was implemented by the Bielsko Artistic Association of Teatr Grodzki. The project was developed with financial support from the European Regional Development Funds in the Cooperation of Program The Republic of Poland - Slovak Republic 2007-2013.

A purpose of this project was a mutual learning of the culture of neighbors and thus a better understanding and cooperation of the people living on both sides of the border.

The results of the project were two theater play (polish – based on the text from Slovak culture, and slovak - based on the text from Polish culture); two happenings created and played together by the participants of both workshop groups; a photographic exhibition containing 140 works under the name of “Poland in the eyes of the Slovaks - Slovakia in the eyes of the Poles”; and some other social events.

All project activities (workshops, performances, exhibitions, team buildings, happenings) were carried out on both sides of the border, in Poland in Bielsko-Biala and in Slovac – in Namestovo. The Slovak’s partner of the project was a Namestovo school Spojená škola internátna w Namestove.

Key words: Artistic workshop, photography, international cooperation, group therapy, dysfunction youth

1. Paulina Stanaszek, Zajęcia integracyjne, [b.d.]

2. Katarzyna Kozielec, Zajęcia integracyjne, [b.d.]

Katarzyna Kozielec

3. Katarzyna Kozielec, Zajęcia integracyjne, [b.d.]

Marcin Adamczyk

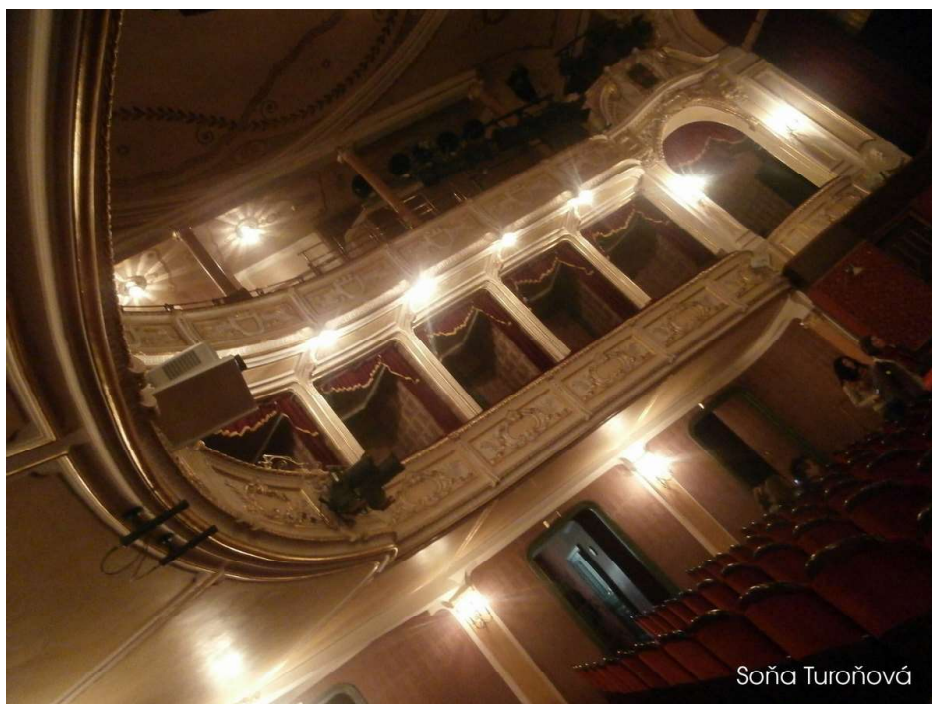
4. Marcin Adamczyk, Zajęcia integracyjne, [b.d.]

5. Marcin Adamczyk, [b.d.]

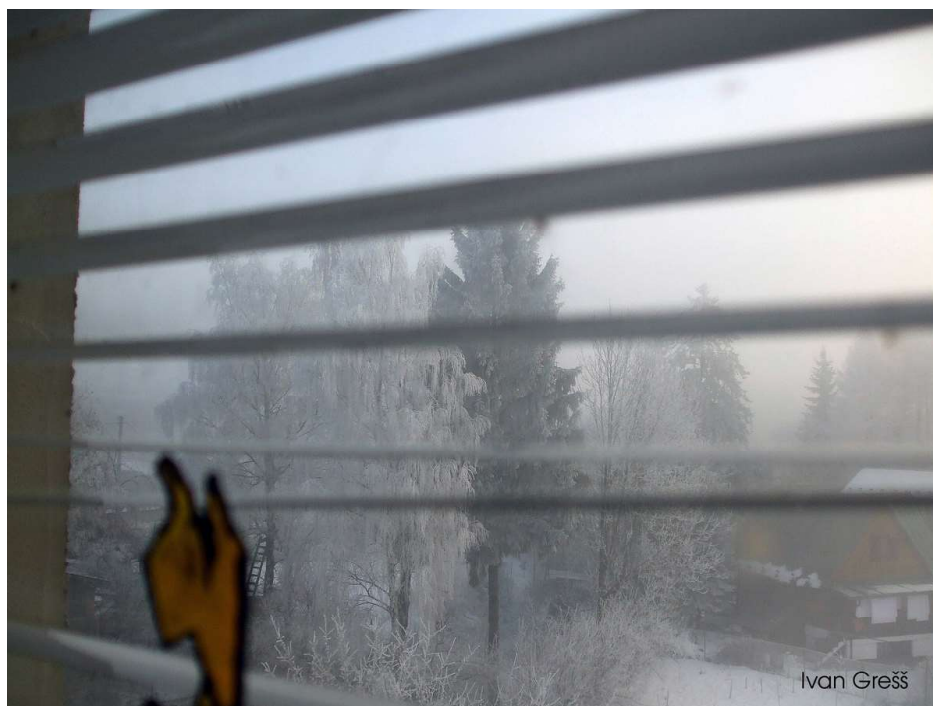
6. Wiktoria Sikora, [b.d.]

7. Soňa Turoňová, [b.d.]

8. Erika Nogová, [b.d.]

9. Ivan Grešš, [b.d.]

10. Marcin Kucharski, [b.d.]

11. Jan Gajewski, [b.d.]

12. Lubomir Heretík, [b.d.]